

І КОРИФЕЇ, І ГЕРОЇ

ГЕРОЙ НА СЦЕНІ І НА ФРОНТІ

Пішов у небуття Сергій Дідусенко, заслужений артист України, провідний актор Сумського театру драми і музкомедії імені М. Щепкіна... Колеги та шанувальники добре запам'ятали цю талановиту і прекрасну людину. С. Дідусенко був чудовим танцюристом, мав голос і прекрасні музичні дані. Був синтетичним актором. Його партнерка в багатьох виставах Алла Кузьміна жартома імпровізує романс Графині: «Кто пел? Кто танцевал?» – Наш неперевершений Дідусенко! Майже кожна музкомедія щепкінців не обходилася без Сергія Дідусенка. Мужній Олексій у «Сватанні на Гончарівці» Квітки-Основ'яненка, романтичний Андрій у «Запорожці за Дунаєм» Гулака-Артемовського, пустотливий Мікі у «Вільнім вітрі» Дунаєвського – то все він! А ще була «Тиха українська ніч», «Майська ніч» та ще багато чарівних ночей на кону – власне, С. Дідусенко «тягнув» на собі весь музичний репертуар театру. Глядачі, а особливо глядачки, були в захопленні від його гри. Досконало володів Сергій Григорович українською мовою, причому не лише на сцені, а й у бутті, кожен його персонаж мав експресивну мовну, пластичну і психологічну характеристику...»

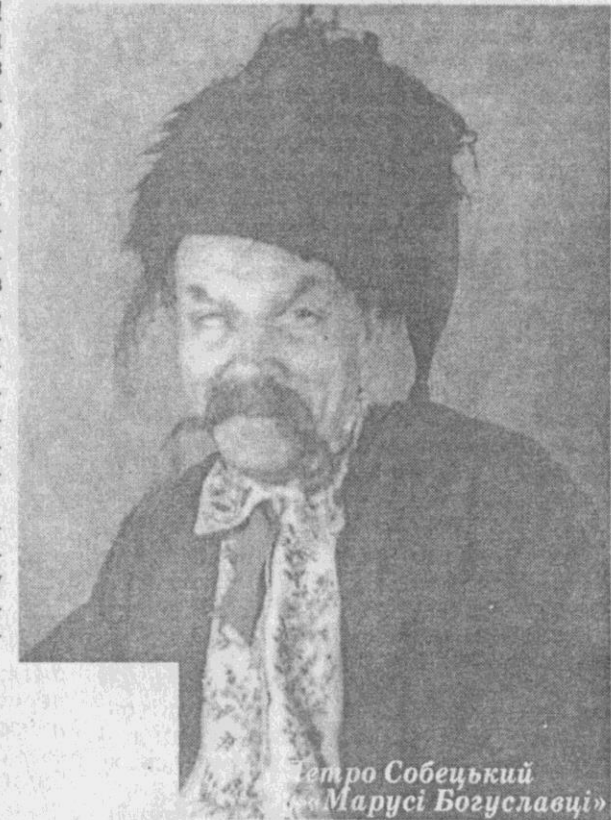
Під силу майстрові були і драматичні образи. Варто пригадати його трагічного Михайла Федорчука та яскравого красеня, роздвоєного в почуттях Гриця у творах О. Кобилянської «Земля» та «В неділю рано зілля копала...» Такі п'єси вимагають зосередженості на глибині почуттів до коханої, до родини, до рідної землі. Не менше розмаїтих барв треба було для характеру Костя у виставі «Гріх і покаєння» Карпенка-Карого. І досі зберігає в пам'яті створений ним образ заслужена артистка України Євгенія Серебрякова, лауреат премії ім. М. Заньковецької, котра грала у виставі його кохану Марину:

– То був справжній герой, гордий, красивий фізично й душевно, – каже актриса. – Запам'ятався його Василь у «Циганці Азі» М. Старицького – рвійний, емоційний, по-південному нестійкий. Ми з ним разом грали у «Майській ночі» М. Лисенка. Він був хвацьким Левком, а я його вірною Ганною (пізніше Зовицею). Участь у одній виставі з таким майстром збагачує молодого актора, додає натхнення в опануванні нашим непростим фахом. Старший від мене на двадцять літ, він був моїм чудовим партнером у ліричних дуетах. У спектаклі «В неділю рано...» я грала Туркиню, а С. Дідусенко – Гриця Дончука. Який це був Гриць! Такого файного гуцула ще треба пошукати й на більших сценах.

Кропивницького, невдаха-жених Подкольосін в «Одруженні» Гоголя... Була якась особлива тяга у Собецького до гоголівських персонажів; він так мріяв зіграти Хлестакова, у його домі красується портрет у ролі Подкольосіна, не такої вже й видатної в його розмаїтому доробку. Але не забуваймо, що актор родом із Полтавщини, де чи не в кожній хаті панує культ письменника-земляка. У Полтавському театрі ім. М. Гоголя відбувся й дебют Петруся Собецького. Юнак, приїхавши до міста, побачив афішу театру, прочитав адресу і пішов притьмом у театр проситися в актори. І – о, диво! – його відразу прийнято. Дуже вже колоритним був юний полтавець, пильні очі, красивий ніс із горбинкою, виразні риси обличчя, у хлопцеві відчувався небуденний гумор, сміливість, навіть задержуватись – цінні дані для сцени. А у рідному селі зробили традиційний присуд: «Був у Ониськи хлопець як хлопець, та пішов у босяки!» Цікаве селянське потрактування акторського фаху. Люблять на селі театр, сприймають гастролі як свято, але щоб хтось із селянок та пішов у актори! «На легкий хліб, на вічні мандри». Знали б селяни, який то він легкий той акторський хліб!.. Забігаючи трохи наперед, розповім такий випадок. Мати його, Онися Собецька, відвідала якось театр у Сумах. Коли глядачі стали бурхливо аплодувати її синові, вона радісно повернулася до публіки: «Та це ж мій Петя!» Загальним радощам у залі не було меж!..

Згодом він уже чарує своїми ролями вимогливих театралів Ромен, а коли місцевий театр розформували, переходить до Сумського театру ім. М. Щепкіна. Собецький був майстром перетілення – до непізнаванності! Сьогодні він холодний аристократ у «Григорії та Параскеві», а завтра до гротеску негативний Довгоносик «В степах України», то коломійцівський «Фараон», що годує дитя груддю-

вражали сценічними ефектами, ансамблем. Собецький зумів поєднати всі творчі сили Палацу, задіяно було танцювальні колективи, оркестр народних інструментів, усі студії, не кажучи вже про акторів-аматорів, які фанатично любили свого талановитого самобутнього режисера. Старші фрунзенці й досі називають його «Наш Петрусь»... Багато дав провідний майстер і нам, молодшим акторам театру ім. М. Щепкіна, куди він правомірно повернувся переогодя, де вже до останніх днів роботи натхненно грав на рідній сцені.

Петро Собецький
у ролі Марусі Богуславці»

й тут любовно називали «наш гвардейчик», дарували візерунчасті скриньки, табакерки, складали про нього дотепні вірші, як про хрестоматійного Васю Тьоркіна:

*И опять фонтанов всплески –
Бомбы падают вокруг.
Ухмыляется Собецкий,*

МУЗИ НЕ МОВЧАЛИ!

Актор теж пройшов фронтними дорогами, лейтенант гвардії П. Собецький брав героїчну участь у визволенні Одеси, Севастополя, але перипетії жорстокої війни кинули його до концтаборів Румунії. Невгамовний юнак і там не втрачав природного гумору, придумував всілякі розігри, боровся, комікував перед обличчям смерті, недаремно його

волі викликав до себе симпатію, щиро бідкаючись, як би об'єднати двох дівчат в одній судженій... Був моїм партнером і у виставі «Грушенька» за М. Лесковим, я грала заголовну роль, а Сергій Григорович – Князя, у «Григорієві та Параскеві» ми знову виступали з ним у заголовних ролях... Сергій Дідусенко й сам був справжнім героєм на кону і в житті. У часи війни С. Дідусенко був на фронті, зокрема брав найактивнішу участь у визволенні наших Сум, мого рідного Тернополя, інших населених пунктів Вітчизни, пройшов пере-
можцем до самого Берліна!

МАЙСТРИ І МОЛОДЬ НА СЦЕНІ

У театрі імені М. Щепкіна молодь мала у кого повчитися. Кожен актор чи актриса незалежно від звань і титулів був особистістю. Колектив підбрався так вдало, що жоден не повторював психо-фізичних даних іншого, не даремно його називають корифейським. Для всіх вистачало ролей. Та й репертуар був багатим, ставилися шедеври української, російської та світової драматургії. У цих творах яскраво проявилися такі майстри сцени як І. Дехта, М. Лісова, Н. Домбровська, Т. Лимаренко, М. Островська, Є. Панченко та ін. Осібне місце з-поміж старших майстрів сцени належить артистові Божею милістю Петру Собецькому. На відміну від С. Дідусенка, він був колоритно характерним актором. Часто грав людей іншої національності. Актор був справжнім лицедієм, віртуозно перетворювався у свого героя, ретельно вивчав «партитуру» персонажу – до найдрібніших деталей.

«ОЙ ЛИШКО – НЕ ПЕТРУСЬ!..»

Мрією, на жаль, нездійсненною, зосталася для Петра Собецького роль Хлестакова в «Ревізорі», театр таки звернувся до цього твору, та запізно: актор уже перейшов до ролей літніх людей. Та й тут він грав різноплановий репертуар – статичний Одоардо в «Емілії Галлотті» Лесінга, агресивний і водночас шляхетний полковник Кобаха із «Загибелі ескадри» та лукавий дяк Гаврило у «Б. Хмельницькому» Корнійчука, підступний Яго в «Отелло» Шекспіра, Янкель у «Тарасі Бульбі»

(самим актором знайдена комічна деталь), то раптом він підступний інтриган Яго, що доводить до безумства довірливого

Євгенія Серебрякова і Сергій Дідусенко на репетиції

Петро Собецький (проба на нову роль)

Мавра, то наївний турок Селіх-Ага, якого дурить Карась за Дунаєм, то шалапут Омелько і дженджик-Стьопка з «Мартина Борулі». Собецький був достеменним шинкарем Лейбою, і сусіди-євреї були в захваті від його майстерності, без жодного шаржу, навіть підозрювали, чи він сам не єврей. Але то були секрети фаху лицедійства... Навіть дочка інколи не впізнавала в загримованому персонажі свого тата!

– Я ніколи не хвалилася знайомим і навіть подругам, що мій батько – актор, – розповідає донька Лариса Якубанець. – Як же радісно було чути

відтак щирі їх похвали татові! Я сама вимоглива театралка, і без лукавства скажу, мені ніколи не доводилося червоніти за гру батька.

...Через якісь непорозуміння П. Собецького несподівано звільняють з театру, виносять несправедливу догану. Він сам у собі пережив цей стрес, не розповів нікому, хоч у його родині завжди панувало взаєморозуміння... Він і тут не зрадив театру, його місії – пішов режисером у народний театр Палацу культури ім. М. Фрунзе.

– Які спектаклі поставив Петро Якович у фрунзенці! – захоплено говорить народна артистка України Олександра Сокол. – Пишні репрезентації «Запорожця за Дунаєм», «Майської ночі», «Сорочинського ярмарку»

Что Ивану лучше Соболевский,
Если ложное понес!
А Собецкий выбрал хохму.
И солдатам преподнес.
– Зря их Гитлер кормит мясом,
хвалит летчиков: «Зер гут!»
Ну какие они асы,
Если в мост не попадут!..

Вражає цей хвацький гумор, ці бадьорі та майстерні вірші під вибухами бомб, у пекельній неволі. Це велика сила духу, героїчна відвага, яку відзначає авторка фільму про П. Собецького «Життя, і сльози, і любов» землячка артиста Наталя Черкасенко.

Він і справді був неординарною людиною. Навіть з майбутньою дружиною зійшовся, як кажуть, знаменито. Вродлива дівчина з волзьких степів Аня Федорова подобалася всім юнакам, з якими

звела її доля в Україні. Женихи обіцяли їй золоті гори, а насмішкуватий Петрусь Собецький сказав: «А у мене, Анюто, нічого не було, нема й, може, нічого й не буде. Але я тебе люблю!» І красуня обрала саме його. У місті Рені на Одещині молодята й на рушничок стали... Скільки гарних і тривожних хвилин пережито разом, невибаглива в побуті, але надійна дружина Анна Тихонівна немало сприяла творчим успіхам талановитого чоловіка нелегкої долі. І він відповідав взаємністю, дорожив домашнім затишком, самозреченою вірністю дружини, доньки. Про багато гірких таємниць Петра Яковича родина дізнається аж тепер. Яку силу волі треба мати, аби стільки мук «перетравити» наодинці! Про багато перипетій актора рідні могли лише здогадуватися. Домашні щиро раділи з успіхів театру, батька, його колег. Відвідували чи не кожную виставу.

– Батько ніколи нікому не заздрих. Хвалив колег О. Тарасенка, А. Носачова, П. Семерніна та інших, а коли когось спіткає невдача, він делікатно промовчить, а на сцені надасть партнерові підтримку, пораду...

Така ж делікатність властива й Ларисі Петрівні, вона рідко й неохоче розповідає про славний шлях батька, про його дружбу з відомим актором Є. Матвеевим, про участь у його фільмі «Циган», про листування з ним. Лише після численних умовлянь вона показує знімки батька в багатьох ролях, сувеніри, видання, в яких розповідається про славний військовий шлях актора. А написано немало. Це і книга його командира О. Риндіна «Там, де не було тилу», і роман В. Казака «Побратими», й «Історія СРСР», і часописи та альманахи військових мемуарів. Сподіваємося, що тим подіям у житті країни буде ще присвячено чимало досліджень, спогадів, художніх творів, бо то незабутнє!

Панас МУДРИК

Фото з архіву П. Собецького та Є. Серебрякової